

UN GRUP SOCIAL DE PRIVILEGIATS: ELS FAMILIARS DE LA INQUISICIÓ AL BAIX LLOBREGAT AL SEGLE XVI

M. Luz Retuerta i Conxita Solans

INTRODUCCIÓ

A les últimes dècades, els estudis sobre institucions han experimentat un gran avenç a la llum de les noves metodologies. Un dels temes més estudiats des de diferents vessants ha estat el Tribunal de la Inquisició castellana. Noves recerques s'han aproximat a la conflictivitat social i institucional, i a la penetració de la Reforma i l'acció de la Contrareforma, però manquen estudis que relacionin aquesta institució amb la seva implantació en el territori, és a dir, que analitzin les vinculacions de la Inquisició amb altres xarxes de poder local, manifestades a través del govern municipal, la parròquia i la propietat de la terra.

El familiar de la Inquisició era la figura que tenia aquest tribunal per tal d'estendre la seva acció en el territori. Segons Kamen¹, el familiar era un servidor laic del Sant Ofici que protegia a l'inquisidor i gaudia d'un cert nombre de privilegis comuns a altres funcionaris, com era estar exempt d'impostos reials i, quan es podia, locals; portar armes de foc, malgrat les prohibicions catalanes; no haver d'allotjar tropes i no haver de ser jutjat més que per aquest tribunal, que era molt més benèvol amb els familiars que el que haguessin estat els ordinaris. De fet, el familiar era l'inter-

---

1. Vegeu: H. KAMEN, *La inquisició espanyola*. Barcelona, 1988.

mediari orgànic entre el tribunal i el reu: a ell li corresponia fer la investigació, provocar la delació i rebre les testimoniacions davant notari.

Els historiadors Joan Bada, Juan Blázquez, Jaime Contreras, Ricardo García Cárcel, Gonzalo Cerrillo, Roberto López Vela, I. Dubert García, José Enrique Passamar² han estudiat durant les últimes dècades les formes d'accés, les funcions, el nombre i els privilegis de la familiatura. Tot i així, cal aprofundir sobre nous aspectes que només es poden conèixer des de la microhistòria, per això en aquesta comunicació analitzarem la relació dels familiars de les poblacions del Baix Llobregat i de L'Hospitalet de 1567 i intentarem, dins les possibilitats que ofereix la recerca feta fins aquests moments, aproximar-nos al paper que aquestes persones desenvolupaven dins la comunitat.

El període que va des de principi fins a l'últim terç del segle XVI, malgrat els episodis de pesta que van assolir aquestes terres, es pot considerar un dels més dinàmics de la història del Baix Llobregat. Es van edificar noves masies i es van bastir molts edificis públics, entre els quals destaca la consagració d'esglésies, especialment entre els anys de 1568 a 1579. Tanmateix, durant la segona meitat del segle XVI, s'inicià un procés de diferenciació de la comunitat local, més evident a partir del segle XVII. Algunes famílies pageses es van consolidar com a propietàries mentre que d'altres, pel contrari, descendiran més tard al grup dels arrendataris i dels jornalers. D'altra banda, les fortes migracions occitanes, integrades per menestrals i jornalers, van engruixir també aquests nous grups socials. Tot plegat dins un marc social on la conflictivitat i la violència, amb especial protagonisme del bandolerisme, van caracteritzar el Baix Llobregat de l'últim terç del sis-cents.

Les migracions franceses, produïdes en part per causes religioses, van propiciar l'existència de familiars de la Inquisició. L'any 1567 hi havia a la comarca més d'una vintena.

---

2. Vegeu: Gonzalo CERRILLO CRUZ, *Los familiares de la Inquisición española*, Valladolid, 2000. J. BLÁZQUEZ MIGUEL, *La Inquisición en Cataluña*, Toledo, 1990. I. DUBERT GARCÍA, *Historia de la familiatura en Galicia durante la época moderna. (1550-1830)*, La Coruña, 1992. José Enrique PASSAMAR, *Las familias del Santo Oficio. El distrito inquisitorial de Aragón*. Zaragoza, 1999. R. GARCÍA CÁRCEL, "Número y sociología de los familiares de la Inquisición valenciana", *Inquisición española, nueva visión*, p. 271-283. Roberto LÓPEZ VELA, "Inquisición y Guerra de Cataluña. La actuación del Tribunal de Barcelona" *Primer Congrès d'Història Moderna de Catalunya*, Barcelona, 1984, vol. II, p. 539-548.

El punt de partida d'aquest treball el situem en el moment en què l'historiador Gonzalo Cerrillo Cruz, ens va facilitar una fotocòpia de l'original d'un llistat datat l'any 1567³ que es troba en l'Archivo Nacional en el qual figuren els noms dels familiars del tribunal de Barcelona i de les parròquies, on desenvolupaven les seves funcions.⁴

Aquesta relació es va elaborar amb motiu de la visita que va fer l'inquisidor Francisco Soto Salazar davant les crítiques de les Corts sobre l'excessiu nombre de familiars del Tribunal de Barcelona. Darrera hi havia la preocupació per l'ampliació de la jurisdicció del Sant Ofici. S'al·legava que s'havien nomenat familiars sense haver-hi necessitat i que amb menys familiars hi hauria hagut prou perquè els catalans eren considerats molt catòlics i enemics dels heretges. També s'afegia que s'havia constatat que fins aleshores els heretges apressats eren majoritàriament francesos i de condició "vil" i que per això no calien tants familiars. Aquesta oposició no era nova, ja a les Corts de 1512, s'havia sol·licitat que el nombre de familiars no superés els 50⁵, objectiu que no es va aconseguir, perquè, anys després, a les Corts de 1532, es va acusar als inquisidors d' "*abusar del nombre dels oficials y familiars, com per dit capítol no pugue esser mes de 30 y tenen mes de 500 y sols en Barcelona te mes de 80*". Aquestes queixes es repetiren en les corts de 1537, 1542 i 1552⁶. L'any 1567, la Suprema, després d'elaborar la relació que ens serveix de base a aquest estudi,⁷ va reconèixer que els inquisidors de Barcelona, Padilla Mexia i Francisco de Soto Salazar s'havien extralimitat en el nomenament de familiars.

Del total de les 88 poblacions que conformaven la Inquisició de Barcelona, 18 pertanyien al Baix Llobregat i L'Hospitalet, amb un total de 27 familiars. La relació es va fer per conèixer el nombre de familiars i veure si reunien les condicions exigides per formar part del Sant Ofici. Una nota

---

3. Gonzalo CERRILLO CRUZ, *Los familiares de la Inquisición española*, en aquesta obra l'autor, de la mateixa manera que ho fa Juan BLÁZQUEZ MIGUEL, *La Inquisición en Cataluña*, només publica un llistat de ciutats i viles de Catalunya amb el nombre de familiars, sense fer referència als noms d'aquests.

4. AHN, Inquisició, lligall 1592 (2), expedients. 18,12, 74 i 75, 107-135).

5. R. GARCÍA CÁRCEL, Número y sociología de los familiares de la Inquisición valenciana".

6. R. GARCÍA CÁRCEL, *Herejía y sociedad en el siglo XVI. La Inquisición en Valencia, 1530-1609*, Barcelona, 1980, p. 140-141

7. G. CERRILLO CRUZ, *Los familiares de la Inquisición española*.

marginal al costat de cada nom, adverteix que aquestes persones van ser investigades i per tant, en aquesta ocasió, al contrari que en d'altres, degut a la controvèrsia que hi havia en aquell moment, la Inquisició va fer un esforç per conèixer a fons els que formaven part de la jurisdicció del Tribunal de Barcelona⁸.

Més tard, a partir de les Corts de 1585, la Inquisició es veié obligada a informar sempre de qui eren i com vivien els familiars. Aquestes corts van significar una de les més importants derrotes d'aquesta institució, perquè va excloure els familiars de l'obtenció de càrrecs públics. A partir d'aquell moment, el fet de pertànyer a la familiatura de la Inquisició va deixar de tenir atractiu i la pèrdua d'adscripcions a la Inquisició serà un degoteig que culminarà en l'informe que sobre aquest tema van formular els inquisidors de Barcelona⁹.

LA XARXA DE FAMILIARS I EL TERRITORI

La distribució del nombre de familiars del Baix Llobregat i L'Hospitalet no responia estrictament a criteris demogràfics, si els analitzem en el seu conjunt. Com veiem a la taula núm. 1, si bé hi havia familiars a les poblacions més habitades –les que superaven o s'aproximaven al centenar de focs–, com Esparreguera, L'Hospitalet, Martorell i Olesa de Montserrat, el seu nombre no era proporcional al nombre de focs de cadascuna d'elles. Amb el mateix nombre de focs, Sant Boi en tenia un, mentre que Esparreguera, en tenia quatre. Les poblacions amb aproximadament mig centenar de focs, com El Prat, Sant Feliu o Sant Vicenç, també tenien familiars, però a l'igual que les anteriors, variaven en nombre. Per sota de quaranta focs, podien tenir o no familiars de la Inquisició, per exemple, Sant Joan Despí, amb 38 focs, en tenia 2; mentre que Gavà, amb 37, i Molins de Rei, amb 38, no en tenien cap. L'acció de suport dels familiars es podia estendre a viles llavors poc poblades, com Esplugues, Torrelles i Begues; però no ho feia a d'altres similars, com Cornellà, Sant Climent i Viladecans.

---

8. Vegeu annex 1 amb la relació de noms de familiars del Baix Llobregat i L'Hospitalet
9. J CONTRERAS, *Op. Cit.*, p. 113-114.

Taula núm. 1: Nombre de focs i familiars al Baix Llobregat i L'Hospitalet

Poblacions	Nombre de focs (any 1553)	Nombre de familiars
Abrera	18	0
Begues	20	1
Castelldefels	30	1
Castellví de Rosanes	6	0
Cervelló* (Quadra de Vallirana)	16	1
Collbató	19	0
Corbera de Llobregat	25	1
Cornellà de Llobregat	22	0
Esparreguera	125	4
Esplugues de Llobregat	16	1
Gavà	37	0
L'Hospitalet		3
Martorell	118	2
Molins de Rei	38	0
Olesa de Montserrat	89	2
Pallejà	14	0
El Papiol	36	1
El Prat de Llobregat	55	1
Santa Coloma de Cervelló	13	0
Sant Andreu de la Barca	28	1
Sant Boi de Llobregat	125	1
Sant Climent de Llobregat	20	0
Santa Creu d'Olorda	27	0
Sant Esteve Sesrovires	22	0
Sant Feliu de Llobregat	46	2
Sant Joan Despí	38	2
Sant Just Desvern	28	1
Sant Vicenç dels Horts	56	1
Torrelles de Llobregat	16	1
Vallirana*	11	0
Viladecans	28	0

* El familiar és de la parròquia de Cervelló, però correspon a la Quadra de Vallirana que llavors pertanyia a aquesta parròquia.

Al Baix Llobregat i L'Hospitalet el nombre de familiars era nombrós. Dins aquest territori hi havia familiars al 58% de les poblacions, mentre que les dades d'aleshores pel que fa a Catalunya, eren, segons Contreras, del 20%. Aquests familiars es distribuïen de la forma següent: 6 de les

poblacions del delta i de Begues; 12 de la vall mitjana i 8 de la part Nord –a partir de Martorell.

Com veiem, si bé tenia certa importància el nombre d'habitants d'una població, perquè aquesta disposés de familiars de la Inquisició, influïren, segons Gonzalo Cerrillo, altres factors per a l'establiment d'aquests servidors del Sant Ofici en el territori. Entre ells, l'equilibri de poders entre la Corona i la noblesa. Segons aquest historiador, a la Corona d'Aragó, a diferència de Castella, inicialment no s'afavorí que els familiars fossin nobles, perquè aquests càrrecs eren utilitzats per la Corona com una regalia en un territori, on no podia oposar-se a la noblesa per mitjà de les institucions reials. D'altra banda, un dels privilegis més destacats dels familiars era l'exempció del fur ordinari, protecció que s'estenia a les causes civils i criminals, que els permetia escapar-se de la jurisdicció de baró. D'acord amb aquesta hipòtesi, hi hauria un major nombre de familiars en els territoris de baronia, especialment laica, que en les viles reials. Si analitzem la distribució dels familiars del Baix Llobregat, veiem que aquests eren presents tant en terra de baronia, com és el cas de Begues, Castelldefels, Cervelló, Corbera de Llobregat, Esparreguera, Martorell, Olesa de Montserrat, El Papiol, Sant Andreu de la Barca, Sant Feliu de Llobregat, Sant Just Desvern, Sant Vicenç dels Horts i Torrelles de Llobregat; com de domini reial, els exemples són les poblacions d'Esplugues, L'Hospitalet, El Prat, Sant Boi de Llobregat i Sant Joan Despí. Tanmateix el nombre de familiars a viles reials –8- era inferior als 19 propis de terres de baronia.

Taula núm. 2: Tipus de baronia

Institucions religioses	Laiques
Esparreguera	Begues
Olesa de Montserrat	Castelldefels
Sant Feliu de Llobregat	Cervelló
Sant Just Desvern	Corbera de Llobregat
	Martorell
	El Papiol
	Sant Andreu de la Barca
	Sant Vicenç dels Horts
	Torrelles de Llobregat

Una de les justificacions de l'important nombre de familiars en el territori va ser el fort impacte de les migracions franceses a Catalunya i, en concret, a la comarca del Baix Llobregat. Malgrat que darrera d'aquestes migracions hi havia sobretot raons econòmiques, també hi van ser presents motius religiosos, sobre tot a partir de la signatura de la pau de Chateau-Cambresis el 1559. Un any després, el 1560, el rei va encomanar al virrei, García de Toledo, i als inquisidors, que extremessin la vigilància¹⁰. Com a conseqüència, es va estendre més la xarxa de la familiatura sobretot per aquells territoris, on calia combatre les possibles influències dels hugonots.

Com han estudiat diferents historiadors¹¹, el període de 1565-1569, tot i la fragmentació de les dades, només es disposa dels registres matrimonials de Corbera, el Papiol, Sant Boi i Torrelles, van ser uns anys amb un dels percentatges més elevats d'emigració francesa, amb índex superior al 23%¹². A partir de 1570, disposem de més dades perquè, davant de l'allau d'emigrants francesos, el bisbat de Barcelona va obligar a fer expedients informatius previs a la celebració del matrimoni amb l'objectiu d'esbrinar l'estat civil dels nuvis. Segons Carles Millàs i Xavier Gual entre 1570 i 1619 es detecta una major presència d'emigració francesa a les parròquies grans: Sant Boi, Olesa, Martorell, Sant Feliu, per sobre del 24%, menor per als pobles mitjans, i inferior per als poc poblats. Els percentatges més alts d'immigrants francesos es localitzen sobretot a les zones litorals i més pròximes a Barcelona: Sant Feliu, Sant Boi i també a aquelles zones amb una activitat econòmica diversificada (Olesa, Martorell i Sant Boi). Aquesta geografia coincideix en part amb l'establiment de la familiatura a la comarca, llevat d'algunes poblacions petites que, tot i tenir una migració francesa menor, van tenir familiars, segurament per raons de seguretat davant la seva orografia muntanyosa. L'altra excepció significativa és Sant Boi, que malgrat la seva importància demogràfica i de presència forastera, només va disposar d'un familiar.

---

10. Joan BADA, *La situació religiosa de Barcelona en el segle XVI*, Barcelona, 1970, p. 87-94.

11. Vegeu: Jaume CODINA VILÀ, "Introducció històrica a les migracions del Baix Llobregat", *Materials del Baix Llobregat*, núm. 5 (1999), p. 17-28.

X. GUAL RAMÍREZ, C MILLÀS CASTELLVÍ, "La immigració francesa al Baix Llobregat: segles XVI i XVII", *Materials del Baix Llobregat*, núm. 5 (1999), p. 29-36.

12. X. GUAL RAMÍREZ, C MILLÀS CASTELLVÍ, "La immigració francesa al Baix Llobregat: segles XVI i XVII", p. 30.

ELS FAMILIARS DEL BAIX LLOBREGAT UNA CLASSE SOCIAL DE SEGON ORDRE?

A través de la bibliografia del Baix Llobregat¹³ i en alguns casos de la recerca directa¹⁴, hem pogut aproximar-nos a determinats aspectes d'alguns familiars. No hem pogut disposar dels expedients de neteja de sang ni de les informacions personals, perquè no es conserven en el fons de la Inquisició de l'Archivo Histórico Nacional. Les dades aplegades ens donen informació sobre el seu patrimoni, els vincles que hi havia entre ells, la situació que tenien dins els grups de poder local i la xarxa de solidaritats que s'establien a través de les relacions familiars. Aquesta informació és irregular i depèn de l'estat de la investigació en cadascuna de les poblacions.

En la configuració d'aquestes famílies baixllobregatines s'observen llaços familiars i estratègies matrimonials perfectament concebudes. Molts d'aquests matrimonis aviat es trencaran per la prematura mort de la dona en edat de procrear. Els viudos aviat es tornen a casar amb dones cada vegada més joves, 15 o 16 anys¹⁵, però seguint la mateixa pauta; cercar el màxim d'aliances entre clans, per enfortir el seu poder l'econòmic i de govern. Pertànyer a la familiatura de la Inquisició era un altre element per mantenir u obtenir el màxim de privilegis.

EXTRACCIÓ ECONÒMICA I SOCIAL DELS FAMILIARS

Tot i que les dades que tenim sobre l'extracció econòmica dels familiars que apareixen a la relació de 1567 són escadusseres, desiguals i no comprenen tots membres del Sant Ofici, algunes informacions ens els mostren com a pagesos benestants, propietaris de masos i terres. Com veiem en la taula núm. 3, no apareix cap noble. Tanmateix sovint no es trobaven entre les tres o quatre famílies més destacades, però és possible que l'accés a la familiatura fos per ells una via d'ascens social, perquè alguns, com Jaume Montpeó, pagès de la Torre Blanca d'Esplugues va passar a

---

13. Vegeu especialment l'obra de l'historiador Jaume Codina.

14. La recerca directa correspon a la informació dels familiars de Begues i de Sant Feliu de Llobregat i d'algunes dades dels de Sant Joan Despí i Sant Just Desvern.

15. J. CODINA, *Contractes de matrimoni al Delta del Llobregat (segle XIV-XIX)*, Barcelona, 1997. En l'annex de l'obra figura una relació amb tot els capítols matrimonials amb expressió de la precedència dels cònjuges, edat, estat civil i dot.

residir a Barcelona i, possiblement ell, i ja segur el seu fill, Francesc, van ser mercaders entre finals del segle XVI i principis del XVII vivint entre la capital i la població d'origen¹⁶.

Entre les famílies pageses més destacades trobem cognoms que ascendiren arran de la crisi del segle XIV i de les guerres del XV, per mitjà de l'acumulació de diferents masos rònecs i terres, com els Panyella de Sant Feliu de Llobregat¹⁷ i els Esteve –antecessors dels Canalies- de Sant Joan Despi¹⁸. Altres emfiteutes importants des de l'època medieval i que es consolidaren al llarg del sis-cents van ser els Romagosa de la Quadra de Vallirana, a la parròquia de Cervelló, que tenien el mas Lledoner i el mas d'En Olivella, aquest últim llavors enrunat i deshabitat. Pel contrari, els Codina de Sant Joan, procedents de Sant Boi i amb casa a Barcelona, es van introduir i van engrandir el seu patrimoni durant el segle XVI. A Sant Just hi havia els Cardona, propietaris del mas Moragues –actual Can Vilar de la Muntanya. A Sant Vicenç, els Padrosa, amb el mas del mateix nom, després, dels Salavert, situat vora el Llobregat i prop dels molins¹⁹. De la part Nord de la comarca destaca especialment Anton Pi, pagès, batlle i hostaler d'Esparreguera, el qual, l'any 1547, confessa gran nombre de propietats al Monestir de Montserrat²⁰.

---

16. Sobre els Montpeó o Monpeu vegeu l'obra de Mossèn Esteve CARBONELL, *Esplugues de Llobregat*, Barcelona, 1949, 330 p.

17. Segons la confessió que va fer Joan Panyella a la Pia Almoina de la seu de Barcelona, tenia, només per aquesta institució, unes cases a la vila, 2 patis de terra i 2 horts, on abans havien estat els masos Ràfol, Domènec i dos cases més llavors derruïdes; censos sobre una casa al camí ral i dues vinyes a Santa Creu d'Olorda. L'altre familiar de Sant Feliu és Jaume Soriol nom, que no apareix clar en el document i que es podria correspondre a Jaume Lluís Oriola, el qual confessa el 1555, dues cases, tres camps, 3 horts, 2 vinyes i un cens.

ACB. Pia Almoina Capbreu, núm. 33 1555-1564

18. Tot i que desconeixem el parentiu concret d'Antoni Esteve, el familiar, amb Joan Esteve, aquest últim era propietari del mas que possiblement després seria can Canalies, a més, a mitjan segle XVI, tenia, entre altres propietats, 2 vinyes, d'extensió 13 mujades en total, dos patis, on abans hi havia cases i un camp. ACB. Pia Almoina. Capbreu 1555-1564 (núm. 33).

19. Arxiu Municipal de Sant Vicenç dels Horts. Capbreu de la baronia de Cervelló 1693.

20. Vegeu el capbreu del 1546 del Monestir de Montserrat d'Esparreguera del fons del districte notarial d'Igualada que es conserva a l'ACA, algunes dades del qual hem d'agrair a l'atenció de Josep Paulo, autor que té en curs la publicació d'un estudi. Tot i que aquest capbreu data de 20 anys abans de la relació dels familiars, entre els emfiteutes que s'hi relacionen no és destaquen altres cognoms dels servidors del Sant Ofici, com Salvador Castellet, el pagès Jeroni Delaguera o de Laguera o el pareire Francesc Castells. Caldrà aprofundir en la recerca de capbreus posteriors per tal de conèixer les propietats que tenien.

D'altres famílies sabem, perquè s'han estudiat amb més profunditat, que, tot i ser propietàries i benestants, no formaven part del grup de les cinc o sis famílies propietàries més importants. Entre aquests, esmentem a Antoni Gener de Castelldefels, nom que surt als diferents capbreus de 1497, 1516, 1553 i 1559 com a confessant d'un mas alou de la baronia d'Eramprunyà. La masia, que actualment no es conserva i que al segle XX era coneguda com a cal Moliner, es trobava a la part del Sud-est del turó del Castell²¹. Segons Josep Campmany, els seus successors, els Figueres, no figuraven el 1587 entre l'elit local, és a dir, entre les sis famílies amb extensions de terres superiors a les 30 mujades, sinó que amb 18 mujades de terra, s'integrava en el següent grup²².

Segons l'historiador Jaume Codina, els Gonzalbo d'El Prat, eren un llinatge nou que s'introduí en el Delta a finals del segle XV, procedent de Vilallón de Campos (Valladolid), per mitjà del parentiu amb la família Font -de Sant Boi- i posteriorment els Domingo. Al llarg del segle XVI les famílies propietàries a El Prat des de l'època medieval i les noves famílies que s'instal·laren van anar perdent la propietat de la terra progressivament. L'any 1587, de les aproximadament quaranta cases que hi havia, la meitat eren ja de propietaris forasters; d'entre els locals que persistien, hi havia els Gonzalbo que, tot i no formar part de les famílies més destacades, com els Goday o els Duran, es van mantenir fins a finals del segle XVII²³.

Tot i que els familiars havien de ser homes i casats, a la relació de 1567 apareix un capellà, Miquel Modolell, de Martorell, cognom que durant aquesta època el trobem vinculat a l'Hospitalet –eren els pagesos més benestants– a Sant Just Desvern i a Sant Feliu de Llobregat, tanmateix desconexem si entre ells hi havia un lligam de parentiu.

Malgrat que la majoria de familiars del Sant Ofici del Baix Llobregat eren pagesos, hi havia també tres membres de la menestralia: un sastre, un

---

21. J. CAMPANY, A. LÓPEZ, J. PUIGDEMONT, M. SANZ, *Les masies. (Guia del patrimoni Arquitectònic de Castelldefels II)*, Castelldefels, 2002, (Guia del patrimoni Arquitectònic de Castelldefels II), p. 202-210.

22. Hem d'agrair les dades facilitades personalment per Josep Campmany, algunes de les quals han estat extretes del capbreu de 1585 i apareixen a l'obra: J. CAMPANY GUILLLOT, "L'edat moderna" DD AA, *Castelldefels, temps d'història*, Castelldefels, 2003, p. 202-210.

23. Vegeu: J. CODINA I VILÀ, *Delta del Llobregat. La gent de fang. El Prat: 965-1965*, Granollers, 1966, p. 96. J. CODINA I VILÀ, *Contractes de matrimoni al Delta del Llobregat (segles XIV a XX)*, Barcelona, 1997, p. 392.

boter i un paraire. La característica comuna d'aquests oficis durant la segona meitat del segle XVI va ser el seu caràcter en alça i la seva vinculació amb el comerç desenvolupat sobretot sota l'òrbita de Barcelona.

Com ha estudiat Albert García Espuche, la condició social dels paraires del segle XVI era molt diversa i variava d'acord amb el fet que intervinguessin directament en l'adquisició de la llana que es portava des de Castella o Aragó; els que ho feien s'enriquien ràpidament. No tenim dades concretes sobre el negoci que desenvolupava Francesc Castell, paraire d'Esparreguera, que surt a la relació de familiars de 1567. Tanmateix, sabem que un descendent seu, Damià Castell, conjuntament amb Pere Joan Güells, paraire de Barcelona, van enviar mercaderies a Alger l'any 1600. És a dir, que, com a mínim des de finals del segle XVI, els Castell d'Esparreguera desenvolupaven una activitat comercial important²⁴.

Al llarg de la segona meitat del segle XVI, es va estendre el conreu de la vinya a zones pròximes a Barcelona fruit de l'augment del consum a la capital. A partir de llavors, els mercaders catalans van començar a exportar vi produït a Catalunya. Fruit d'això, va haver-hi un important increment del nombre de boters per la proliferació de les companyies dedicades a portar vi a Barcelona, negocis en els quals intervenien directament. Desconeixem les activitats comercials que va desenvolupar Antón Gil i Rives, boter i familiar de Martorell, però el que si sabem és que el seu era un ofici llavors puixant²⁵.

Tal tal i com ha estudiat García Espuche²⁶, la sastreria va ser un ofici en alça durant aquesta època. Alguns d'ells tenien una posició acomodada. Aquesta professió tenia llavors un caràcter especialment comercial, atès que, especialment els barcelonins, controlaven les matèries primeres i intervenien en la producció. No sempre tenien botiga i treballaven al domicili del client, que aportava la roba. Eren persones ambulants que anaven d'una vila a l'altra. El Tribunal de la Inquisició podia estar interessat en disposar d'aquests persones que responien a característiques especials relacionades amb la informació derivada de l'accés a l'espai privat de les famílies que utilitzaven els seus serveis. Aquesta particularitat els podia convertir en informadors ideals.

---

24. A. GARCÍA ESPUCHE, *Un siglo decisivo Barcelona y Catalunya 1550-1640*, Barcelona, 1998, p. 147-148.

25. A. GARCÍA ESPUCHE, Albert, *Un siglo decisivo Barcelona y Catalunya 1550-1640*, p. 225-227.

26. Vegeu: A. GARCÍA ESPUCHE, *Un siglo decisivo Barcelona y Catalunya 1550-1640*.

De Mateu Nadal, sastre i familiar de la Inquisició, només sabem, el seu ofici i que, d'acord amb les dades elaborades per Jaume Codina²⁷, va residir a L'Hospitalet entre 1553 i 1567, data de la relació de familiars de la Inquisició. En la dècada següent, Codina ja no l'inclou en el cens que elabora, perquè Mateu Nadal o bé havia mort o ja no vivia a la vila. Possiblement es va traslladar a Barcelona, perquè a la relació que publica aquest autor, figura un Nadal com a paraire de Barcelona²⁸, això últim confirmaria el caràcter itinerant d'aquestes persones i una possible ascensió social vinculada al càrrec de familiar.

Taula núm. 3: Distribució per oficis i nombre dels familiars del Baix Llobregat

Lloc	Pagès	Menestral	Clergat	Desconegut
Esparreguera	2	1	-	1
Sant Feliu de Llobregat	2	-	-	-
St. Joan Despí	2	-	-	-
Cervelló	1	-	-	-
El Prat	1	-	-	-
Castelldefels	1	-	-	-
St. Vicenç dels Horts	1	-	-	-
L'Hospitalet	2	1	-	-
Martorell	-	1	1	-
Torrelles de Llobregat	1	-	-	-
St. Boi de Llob.	1	-	-	-
Olesa de Montserrat	2	-	-	-
St. Just Desvern	1	-	-	-
El Papiol	1	-	-	-
Begues	1	-	-	-
Castellbisbal	1	-	-	-
Esplugues de Llobregat	1	-	-	-
Corbera	-	-	-	1
St. Andreu de la Barca	-	-	-	1

27. J. CODINA, *Pagesos de Provençana*, vol.II, p. 83-84.

28. J. CODINA, *Pagesos de Provençana*, vol.II, p. 83.

ELS FAMILIARS I EL GOVERN LOCAL

Com ja hem dit els familiars tenien diferents avantatges socials: ús d'armes, accés a càrrecs i important presència en actes públics.

El 1524 es va dictar una disposició, perquè els familiars i altres ministres poguessin concórrer a qualsevol extracció o provisió d'oficis reials i de govern a totes les universitats. Tot i així, a les Corts de Monsó del 1553 es va limitar i es va disposar que cap batlle o lloctinent seu pogués ser familiar, així com tampoc cap jutge o escrivà. Posteriorment, a les corts de 1585, aquestes limitacions es van fer extensives a altres càrrecs com veguers, consellers, jurats, etc... Limitacions que segons Cerrillo van tenir efectivitat.

Referit a aquest tema tenim algunes dades escadusseres sobre la participació dels familiars en el govern local. Sabem que alguns havien estat jurats, com ara Joan Panella o Panyella (Sant Feliu, 1555) Montserrat Palet (Corbera) també, com veurem més endavant els familiars del Delta del Llobregat eren tots del consell local i exerciren de jurats en diferents èpoques²⁹.

També trobem a llinatges que exerciren de batlle i que foren després familiars, com Antoni Cebrià batlle d'Olesa de Montserrat en tres ocasions –tot i que potser hi havia dos Antoni Cebrià, pare i fill (1516-1517, 1522-1527 i 1546-1547).³⁰També Antoni Pi d'Esparreguera va ser batlle l'any 1561³¹. Així mateix, la família Romagosa de la Quadra de Vallirana a la parròquia de Cervelló, havien tingut tradicionalment el càrrec de batlle al llarg del segle XVI, ho van ser: Joan Romagosa, entre 1520 i 1525, Bartomeu Romagosa, el 1526, Bernardí Romagosa, el 1560 i Joan Romagosa, el 1595. Aquests dos últims després de les limitacions de les corts de 1553.

Sobre la presència d'aquests familiars en actes públics, tenim l'exemple de Montserrat Palet, el qual en nom propi i com a marit i procurador de la seva muller Gabriela Salaverda i també com a tutor i curador de Bartomeu Canals, és present entre els membres de la Universitat i singulars del terme, és a dir, tots els caps de casa convocats i assistents a l'acte de presa de possessió del Castell i Terme de Corbera, amb motiu del

---

29. J. CODINA I VILÀ, J. FERNÁNDEZ TRABAL, J. M. RIERA I BAGUÉ, A. MARTÍNEZ PÉREZ, LL. BERDEJO I ESTEVAN, *Estudis d'història de Corbera de Llobregat*, Barcelona, 1991, p. 41.

30. X. GUAL REMÍREZ, C. MILLÀS I CASTELLVÍ, *Olesa de Montserrat en època dels Àustria. Demografia i societat*, Barcelona, 2002, p. 274.

31. O. VALLS, *La vila d'Esparreguera i el seu terme*, Esparreguera, 1961, p.75.

cerimonial celebrat el 31 de gener de 1565, per la majoria de Francesc de Corbera i Gualbes.³²

PARRÒQUIES I PRESÈNCIA DE FAMILIARS

Durant el segle XVI es va produir un creixement poblacional del Baix Llobregat, que es va reflectir en la construcció de nous edificis públics i en l'expansió de la xarxa urbana. Entre 1563 i 1621, a la comarca, com a la resta de Catalunya, es van construir, reformar o ampliar moltes esglésies parroquials —concretament a tot el Principat van ser més de 100 edificis³³. També es van bastir capelles, rectories i oratoris privats.

A Begues³⁴, Castelldefels³⁵, L'Hospitalet, El Prat de Llobregat, Sant Andreu de la Barca (1568), Sant Feliu de Llobregat, Sant Just Desvern, (1570-1580), poblacions totes elles amb familiars de la Inquisició, s'hi van edificar noves esglésies o bé es van fer reformes importants. Alguns d'aquests familiars van protagonitzar especialment aquestes iniciatives i com a jurats i/o obrers i síndics de les seves parròquies van impulsar de forma destacada les obres. Diferents dades que hem recopilat així ens ho demostren.

D'acord amb el text d'una consuetud del 1846 que es conserva a l'Arxiu Parroquial de Sant Andreu de la Barca, Antoni Majol³⁶ era jurat, quan es posà la primera pedra de l'església de Sant Andreu:

“Dia de Sant Bernabé que contam onse del mes de juy de MDLXVIII o bé 1568, essent batlle de la vila i parròquia de Sant Andreu de Aiguas Tossas, Antich Almirall, y jurats Antoni Mayol y Benet Mayol, pare del dit Antoni Mayol, y Joan Déu de Palau.”

Sobre la importància que desenvolupava dins la comunitat local aquest familiar, veiem que:

---

32. Josep M. RIERA I BAGUÉ, *Documents de la història de Corbera de Llobregat. Basat en la investigació històrica de Josep Ma. Simon i de Guilleuma. Arxiu a cura de Joan Costa i Simon*, Corbera de Llobregat, 1987, p. 173.

33. Vegeu la tesi de Madalena Mària, citada per A. GARCÍA ESPUCHE, *Un siglo decisivo Barcelona y Catalunya*.

34. M. R. BONDIA, C. SOLANS, *Begues*, Valls, 2001.

35. M. PAGÈS I PARETES, “El patrimoni artístic al Baix Llobregat, antic, medieval i modern” *I Jornades de recerca històrica i social del Baix Llobregat*, Barcelona, 1993.

36. Vegeu relació annexa

“... essent rector de dita Parròquia Montserrat Carbó, natural de Sant Sadurní, del terme de Subirats, qui posa la primera pedra, la segona Antoni Mayol, jurat y obrer”,

després també van posar pedres altres persones de la vila, fins un total de quinze³⁷.

Així mateix, trobem algun familiar amb el càrrec de síndic, és a dir encarregat d'un afer concret del Comú, en l'exemple de Jeroni Cardona de Sant Just Desvern, que juntament amb Pau Modolell, va ser nomenat l'any 1570 síndic de la parròquia i de la universitat per tal d'impulsar la construcció d'una nova església parroquial.

L'any 1574, es van reunir 18 prohoms de Begues amb Hug de Palou, senyor d'Eramprunyà, per elegir dos representants per signar les capitulacions per a la construcció d'una nova església. Entre ells hi havia, Antoni Petit del Coll de la Clota, Jaume Petit del mas Traval, Ponç Petit, Joan Petit del mas Tió, Anton Petit del mas Bort, -fill del familiar que consta en la relació de 1567- Salvador Petit i Joan Petit de mas Ferrer³⁸.

També els Bosch, familiars de L'Hospitalet, van intervenir com a obrers de la parròquia, en la reconstrucció de l'església d'aquesta vila, l'any 1576³⁹.

L'any 1580 eren obrers parroquials a El Prat, Antoni Joan Gonzalbo –familiar que surt a la relació-, Pere Duran (pare) i el jove Joan Panyella. Aquell any es va construir una nova rectoria i s'implantà un trentè per tal de construir una nova església parroquial⁴⁰.

Altres dels càrrecs cobejats era el d'administrador d'una confraria. A la visita parroquial de Corbera de 1592, el visitador anota que en el nou altar es constitueix la confraria de la Senyora del Roser i que els administradors són Anton Roca i Montserrat Palet, aquest últim familiar.⁴¹

37. Citat a Ezequiel GORT I JUANPERE, *Història de Sant Andreu de la Barca*, Sant Andreu de la Barca, 1989, p. 171.

38. Arxiu Parroquial de Begues, papers sense classificar.

39. J. CODINA, *Pagesos de Provençana*, vol. II, p.83-84.

40. J. CODINA, *Les generacions pratenques*, El Prat de Llobregat, 1972.

41. J. CODINA I VILÀ, J. FERNÁNDEZ TRABAL, J. M. RIERA I BAGUÉ, A. MARTÍNEZ PÉREZ, LL. BERDEJO I ESTEVAN, *Estudis d'història de Corbera de Llobregat*, Barcelona, 1991, p. 205.

Altres familiars, potser amb més pretensions de cara al prestigi social, van aconseguir llicències per construir capelles al costat de la casa o masia, és el cas del familiar de la quadra de Vallirana dins la parròquia de Cervelló.

Els familiars de la segona meitat del segle XVI no eren, per tant, persones menyspreables ni pagesos de segon ordre, com s'ha apuntat. Estem, llevat d'algunes excepcions, davant de personatges de les elits locals, que conformaven, pel seu estatus social i per les seves propietats i rendes, l'anomenat patriciat rural.

ELS FAMILIARS, UNA XARXA ENDOGÀMICA: L'EXEMPLE DELS FAMILIARS DEL DELTA DEL LLOBREGAT

Un element singular a destacar d'aquest grup de familiars són els forts lligams endogàmics amb els que asseguraven patrimoni i poder. Aquests vincles els hem pogut documentar en una zona concreta del Baix Llobregat que abasta les dues ribes del riu i que s'estén als municipis d'Esplugues, L'Hospitalet, El Prat, Sant Boi, Begues i Cervelló. Poblacions, algunes d'elles, que tenien la particularitat de trobar-se en el camí ral que des de Barcelona es dirigia a Vilafranca, per l'Ordal.

El perfil dels familiars d'aquests municipis era comú al de les altres poblacions del territori. És a dir pertanyien a la pagesia local benestant que actuava en el marc dels consells locals i de la parròquia.

Entre aquestes nissagues esmentem als Colom de Sant Boi, presents entre l'elit del Delta al llarg de diverses generacions⁴². Pel que fa a Salvador Colom, familiar de la relació, sabem que el 1566 era membre del consell local i que a més de ser pagès es dedicava a la compravenda de bestiar. La seva folgada posició econòmica ens la il·lustra un fet delictiu que es va produir l'any 1554, quan un lladre gascó, prou conegut a la vila, va fer un robatori d'objectes d'argent i de diners a la casa del seu pare, per valor de 200 lliures⁴³. Respecte als lligams que tenia amb altres familiars de la zona, sabem que una Margarida Colom, estava casada amb Bernat Oliver de L'Hospitalet i que Pere Colom, va fer esposalles en aquestes dates, amb una Montpeó, membre d'una família d'Esplugues també del Sant Ofici.

---

42. El primer Colom de Sant Boi pagava tres lliures i mitja de tall l'any 1440, i era un pagès benestant, el que pagava 7 lliures i mitja era considerat ric. Vegeu J. CODINA, "Llista de contribuents de l'Alou de Sant Boi, de l'any 1440" *Sant Boi de Llobregat (segles XIV-XVII)*, Barcelona, 1999, p. 145.

43. J. CODINA, *A Sant Boi*, p.319.

Els Oliver, família del vell patriciat hospitalenc, tenien també altres vincles amb la familiatura de la Inquisició, personificats en Joan Oliver, titular que surt a la relació, el qual es va casar successivament amb Joana Petit de Begues i amb Antiga Bosch, filla d'Antoni Bosch.

Els Bosch, que procedien de Sant Boi i llavors residien a l'Hospitalet⁴⁴, estaven emparentats amb els Martí, nissaga que juntament amb els Modolell, era una de les dues majors propietàries de L'Hospitalet; també es van dedicar a l'agricultura i a la compravenda de bestiar com els Colom. Aquesta nissaga havia establert relacions de parentiu amb altres familiars arran del matrimoni el 1545 entre Antoni Bosch i Joana Montpeó d'Esplugues.

Tant els Bosch com els Oliver, com a representants de la classe dirigent de l'Hospitalet, van intervenir en el procés d'oposició a la segregació d'El Prat de L'Hospitalet. Disputa que, tot i que Roma, l'any 1556, havia donat la raó als secessionistes, es va perllongar en el temps durant vuit anys més⁴⁵.

Els llinatges dels Petit, fortament arrelats a Begues, tenien vincles de parentiu, com hem vist, amb els Oliver de L'Hospitalet. La branca del familiar Antoni Petit era la titular de l'heretat del mas Bort, però hi havia una altra, la del mas Puigvoltó, que van emparentar l'any 1533 amb els Romagosa de Cervelló, per mitjà del matrimoni d'un altre Antoni Petit amb Joana Romagosa, cognom, aquest últim, lligat també amb la Inquisició⁴⁶.

Taula núm. 4: Casaments entre membres vinculats a la familiatura de la Inquisició (1)

Any	Cognoms i Nom	Procedència	Cognoms i Nom	Procedència
1533	Petit, Anton	Begues	Romagosa, Joana	Cervelló
1535	Oliver, Bernat	L'Hospitalet	Colom, Margarida	St. Boi
1545	Bosch, Antoni	L'Hospitalet	Montpeó, Joana	Esplugues
1555	Petit Garau, Anton	Begues	Vendrell, Francina*	Begues
1564	Oliver, Joan	L'Hospitalet	Petit Garau, Joana	Begues
1567	Oliver, Joan, viudo	L'Hospitalet	Bosch, Antiga	L'Hospitalet (1)

Elaboració pròpia a partir de l'annex publicat per Jaume Codina a *Contractes de matrimoni al delta del Llobregat segles XIV-XIX*.

* La família Vendrell no tenia vinculació amb la Inquisició

44. J. CODINA, *Contractes matrimonials*, p. 394.

45. J. CODINA, *Pagesos de Provençana*, vol. II, p.29.

46. Vegeu ACB. Registre del casament de Pere Petit de Begues de l'any 1451 i Arxiu Parroquial de Begues. Defunció d'Antoni Petit Garau, de l'any 1568, la primera defunció que consta en el registre.

ELS FAMILIARS I LA RELIGIOSITAT DE L'ÈPOCA DE LA CONTRAREFORMA

La relació de familiars de la Inquisició es va elaborar poc temps després de l'acabament del Concili de Trento (1545-1563) per tant, és fidel reflex de la religiositat pròpia de la Contrareforma. Aquest concili va donar la rèplica a tot allò que el luteranisme i altres reformistes teoritzaven. Dins l'esperit més contrareformista de Trento, hi ha la confirmació i l'afavoriment del culte a les imatges, així com el manteniment de totes les formes tradicionals de pietat. A partir d'aleshores, es va incrementar la religiositat popular relacionada amb el culte als sants. L'hagiografia va ser un dels instruments principals de difusió dels principis i ideals contrareformistes. Entre 1500-1670 es van publicar 225 biografies de sants masculins, de les quals 11 corresponen a Sant Francesc d'Assís.

En la relació de familiars de l'any 1567 hi ha dues persones vinculades al culte de Sant Francesc: Pere Codina, del mas Codina de Sant Joan Despí i Bernat Romagosa, del mas Lledoner a la quadra de Vallirana que llavors pertanyia a Cervelló.⁴⁷

El mas Lledoner, que encara es conserva, era al peu del camí ral que anava de Barcelona a Vilafranca fins a la Creu, antigament anomenada Creu d'Ordal. Aquest camí, que ja s'esmenta al segle X, seguia aproximadament el curs de la carretera actual. El castell de Cervelló s'erigí, precisament, per protegir-ho, en la defensa de la qual participava la quadra de Vallirana. En relació a aquest mas, la llegenda diu que l'any 1211 Sant Francesc d'Assís va fer-hi nit, quan va passar per anar al monestir de Poble⁴⁸. La casa pairal és d'època medieval, amb mostres d'estil gòtic. En el pati i davant la porta principal hi ha aixecada la capella dedicada a Sant Francesc, que recorda la tradició del pas d'aquest Sant per aquesta masia. Tot i que la tradició de la visita de Sant Francesc es remunta a principis del segle XIII, possiblement s'elaborà durant el segle XVI. Sabem que poc abans, el 24 de març de 1558, Bernat Romagosa, el familiar que apareix a la relació, va rebre una llicència donada per Pere Pau Saragossa, Vicari

---

47. José L. SÁNCHEZ LORA, *Mujeres, conventos y formas de la religiosidad barroca*, Madrid, 1988, p. 401?

48. J. SAURET I CATASUS, M. GONZÁLEZ MORENO-NAVARRO, A. SOLER I FABRA, *Vallirana. Dades històriques (904-1900). Homes, fets i gent*, Vallirana, 1999, p. 70 i 71.

General de Jaume Caçador, Bisbe de Barcelona, per construir una capella prop de casa seva i poder-hi celebrar misses.

Es diu que en aquest viatge Sant Francesc també es va hostatjar al mas Codina. La llegenda explica que l'hospitalitat dels amos del mas va fer que el Sant els prometés que mai s'extingiria el cognom a la casa.⁴⁹ Sabem, però, que aquesta tradició no respon a la realitat, perquè, si bé desconeixem quins eren els propietaris del domini útil del mas l'any 1211, i, si aquest existia, tenim constància que al 1347 la finca ja hi era i que el domini útil pertanyia a la família Girona, mentre que l'eminent era de la casa Soler o de Fonollar –posteriorment l'heretat de Torre Blanca. Després, com a mínim des de l'any 1368, la casa passà a la família Mestres que van ser els que s'emparentaren amb els Codina.⁵⁰ Els Codina es van instal·lar a Sant Joan a principis del segle XVI per mitjà del matrimoni entre Guillem Codina, fill de Sant Boi i Margarida Mestres, pubilla santjoanenca. Pere Codina, el familiar del Sant Ofici, era nét d'aquest matrimoni.⁵¹

La coincidència de dos familiars de la Inquisició propietaris de masos en els quals la llegenda els hi atribueix l'estada de Sant Francesc, podria fer pensar que l'origen d'aquesta tradició es remunta al segle XVI. Aquesta època coincidí amb una renovació de l'orde dels franciscans, a partir de

49. Arthur MASRIERA, *De l'Art Vell y de l'Art Nou*, Reus, 1913, p. 51, citat per Jordi ROMERO, "Sant Francesc d'Assis i la tradició de que va posar a Can Codina de Sant Joan Despí", *La Font del Bé*, núm. 57 (1984).

50. El 1347 Guillem Girona del mas Girona va confessar que prestava certs drets a la Pia Almoïna de Barcelona. El mas era de l'heretat que posteriorment seria la Torre Blanca. ACA. Capbreu de la Pia Almoïna de 1347. El 1368 Guillem Mestre va confessar a Bernat Trilia, senyor de la casa de Soler –posteriorment Torre Blanca– el mas Girona que tenia al segle XVI Pere Codina. ACA. Fons Falguera. *Llibre comprehensiu de varias escripturas que se diuhen pertanyents als drets de Dn Joseph de Tormo, y Vilademont tenia quant vengué los censos y directas senyorias que posehia com a hereu de Dn Miquel de Recasens, y de Cruillas en la Parroquia de Sant Just Desvern, Sant Joan Despí, Sant Feliu de Llobregat, Santa Creu del Ordre, Sant Andreu de Palomar, Santa Maria Magdalena de Esplugas y en altres parts de la Diocesis de Barcelona.*

51. Pere Codina va heretar del seu pare, Jaume la casa i terres de Sant Joan i una casa del carrer del Carme de Barcelona, va signar capítols matrimonials el 4 de juny de 1537, a l'edat de 16 anys. Per tant, era el Pere Codina que apareix en el fogatge de 1553 i el de la relació de familiars de la Inquisició de 1567, llavors podia tenir 46 anys. A finals del segle XVI es van fer reformes importants a can Codina, tal i com mostra la llinda del portal, on es troba gravada la inscripció *Pere Codina 1585*. Aquest Codina podia ser el mateix familiar de la Inquisició o bé el seu fill anomenat també Pere Codina. J. ROMERO, "Sant Francesc d'Assis i la tradició de que va posar a Can Codina de Sant Joan Despí", *La Font del Bé*, núm. 57 (1984).

l'escissió dels observants, branca caracteritzada per una observança més estricta de la regla quant a la pobresa, en oposició als conventuals.

CONCLUSIÓ

La xarxa dels familiars sovint s'estenia en el territori a partir de clans, és a dir de lligams de consanguinitat o d'adopció que facilitaven l'accés a la familiatura. Tot i que lògicament al Baix Llobregat els seus membres no pertanyien als estaments considerats tradicionalment com a privilegiats –noblesa, alt clergat- ni a la gran burgesia comercial, el poder i les solidaritats que es van establir entre ells, fonamentats en la família i la parròquia, els va proporcionar avantatges econòmics, socials, culturals i espirituals. Llavors, govern local i religió es trobaven indissolublement units. Desconeixem, però, l'aplicació concreta dels seus privilegis dins la comunitat local, si van estar exempts de talles, si disposaven d'armes, etc., però podem afirmar que, alguns d'ells, com a integrants de l'elit rural o bé per raó de l'ascens social que els permetia la familiatura, van participar activament en les decisions importants de la vida local.

Com hem vist, una complicada xarxa de parentiu donava cohesió i creava complicitats entre els familiars del Sant Ofici al territori, xarxa que era una via d'ascens social per a un grup, que tot i que sovint no es trobava en el vèrtex més alt de la cúspide local, utilitzava estratègies endogàmiques per incrementar el seu patrimoni i per entrar, mitjançant els privilegis de la Inquisició, en el grup dels que, pel seu patrimoni més destacat, en formaven part de manera natural.

També en ocasions el parentiu podia ser utilitzat com a eina de reforç d'alguns membres destacats de la pagesia local, davant el poder del baró en aquells territoris de condició senyorial.

Un altre objectiu que es perseguia a través de la familiatura era el de la defensa. Molts membres d'aquest grup de privilegiats eren propietaris de masos situats vora als camins rals, zones amenaçades per les partides de malfactors que circulaven per aquests paratges, per la qual cosa els hi podia interessar disposar del permís d'armes inherent a la condició d'aquest exèrcit secular.

A més, en els casos de la pagesia de L'Hospitalet i Sant Boi, que es va oposar a la secessió del Prat, era especialment convenient acumular càrrecs i privilegis per tal de negociar des de posicions de força.

L'objectiu d'aquesta comunicació ha estat definir la condició econòmica i social dels membres de la familiatura, així com el paper que exercien dins el govern de la comunitat al Baix Llobregat. En un context en el qual la Inquisició va desplegar tot el seu poder, caldria estudiar també com van actuar en l'exercici del càrrec i en els processos concrets en els quals van intervenir, temes que resten per a futures recerques d'aquesta Institució.

RELACIÓ DELS OFICIALS I FAMILIARS QUE HI HAVIA AL BAIX LLOBREGAT I L'HOSPITALET DE LLOBREGAT ANY 1567

Begues

Petit, Antoni, pagès (informació)

Castelldefels

Gener, Antón, pagès (informació)

Cervelló

Romagosa, Bernat, pagès (inf.)

Corbera de Llobregat

Palet, Montserrat (informació)

Esparreguera

Pi, Antón, pagès

Castellet?, Salvador

Delaguera o de Laguera?, Jeroni, pagès (informació)

Castel, Francesc, paraire (informació)

Esplugues

Monpeu, Jaume, pagès (informació)

L'Hospitalet de Llobregat

Nadal, Mateo, sastre, (informació)

Bosch, Antoni, pagès (informació)

Oliver, Joan, pagès (informació)

Martorell

Modolcell, Miquel, sacerdot (informació)

Gil i Rives?, Anton, boter (informació)

Olesa de Montserrat

Bou, Joan, pagès (informació)

Sebrià, Antoni, pagès (informació)

El Papiol

Col, Antic, pagès

El Prat de Llobregat

Gonçalo, Antoni Joan, pagès

Sant Andreu de la Barca

Mayor, Anton (informació)

Sant Boi de Llobregat

Colon, Savador, pagès (informació)

Sant Feliu de Llobregat

Panella, Joan pagès (informació)

Soriol? Podria ser Oriol?, Jaume (informació)

Sant Joan Despí

Codina, Pere, pagès (informació)

Steva, Antón, pagès

Sant Just Desvern

Cardona, Jeroni, pagès, (informació)

Sant Vicenç dels Horts

Pedrosa, Antoni, pagès (informació)

Torrelles

Pi, Antón, pagès (informació)